

3213 SAYILI MADEN KANUNU VE DEVLET HAKKI UYGULAMASI, YMM TASDİKİ, DENETİM VE RAPOR

GİRİŞ

Maden ocaklarında devlet hakkı 3213 sayılı Kanunun 14'ncü maddesiyle hüküm altına alınmıştır.

Maddenin birinci fıkrasında devlet hakkının ocaktan çıkarılan madenin ocak başındaki fiyatından alınacağı ifade edilmektedir. Maddenin takip eden fıkralarında devlet hakkının hesaplanma yöntemi, uygulanacak oranlar, istisna teşvik ve indirimler, ödeme zamanı ve biçimi gibi hususlar belirlenmiştir.

Onüçüncü fıkrada devlet hakkının uygun ve doğru hesaplanması ile ilgili hususlar ile yeminli mali müşavirlerin tasdik yetki ve sorumlulukları hüküm altına alınmıştır.

Yazımızda kanunun söz konusu hükümleri açıklanacak ve yeminli mali müşavirlerin tasdiki ile ilgili değerlendirmelere yer verilecektir.

DÜZENLEME İLE İLGİLİ HUSUSLAR

1. Ocak Başı Fiyatının tespiti ile ilgili düzenlemeler

Yukarıda belirtildiği üzere Devlet hakkı, ocaktan çıkarılan madenin ocak başındaki fiyatından alınır. Madenlerden alınan Devlet hakkına esas olan emsal ocak başı satış fiyatı, bölgeler de dikkate alınarak her madene ait ayrı ayrı ve uygulandığı yıl için belirlenerek Genel Müdürlükçe ilan edilir ve ruhsat sahipleri tarafından Devlet haklarının beyanında kullanılan ocak başı satış fiyatı; bölge, ocak ve ruhsata göre Genel Müdürlükçe ilan edilen ocak başı satış fiyatından daha düşük olamaz.

Belirlenen fiyat listeleri Maden İşleri Genel Müdürlüğünün web sitesinde yayınlanmaktadır.

Maden işlendiği takdirde tüvenan madenin, herhangi bir zenginleştirme işlemine tabi tutulduktan veya bir prosesten geçirildikten sonra satış fiyatının oluştuğu durumlarda, ocak başı satış fiyatı, madenin ocakta üretiminden ilk satışının yapıldığı aşamaya kadar oluşan nakliye, zenginleştirme ve varsa farklı prosese ait kullanılan tesis ve ekipmanın amortismanı dâhil giderler çıkarılarak oluşan fiyattır. Demek oluyor ki maden mamul hale getirilmesi durumunda mamul maden maliyetinin ortaya konulması gerekmektedir. Satış fiyatından yukarıda belirtilen unsurların bedelleri düşülmek suretiyle matrahın tespit edilmesi gerekmektedir. Tespit edilen bu bedel de ilan edilen emsal değerden düşük olamayacaktır.

2. Matraha uygulanacak oranlara ilişkin düzenlemeler

Devlet hakkı ocak başı fiyatına belirlenen oranlar uygulanmak suretiyle tespit edilir. Devlet hakkı oranları değişik miktarlarda olup, maden gruplarına göre belirlenmektedir. Bir madenin hangi grupta olduğu o maden için verilmiş işletme ruhsatında yer almaktadır. Dolayısıyla denetime başlamadan önce madenin ruhsatına bakarak hangi grupta olduğunu tespit etmek gerekir.

Devlet hakkı;

a) I. Grup (a) bendi madenlerin valilik veya il özel idaresince belirlenen ve ilan edilen boyutlandırılmış ve/veya yıkanmış piyasa satış fiyatı üzerinden %4 oranında,

b) I. Grup (b) bendi madenlerden %4 oranında,

c) II. Grup (a) ve (c) bendi madenlerden %4 (Kaba inşaat, baraj, gölet, liman gibi yapılarda kullanılan tüvenan hammadde dışında bu maddedeki Devlet hakkı boyutlandırılmış fiyat üzerinden alınır.) oranında,

ç) II. Grup (b) bendi madenlerde doğal taşın özelliklerine ve bulunduğu bölgeye göre ocakta oluşan piyasa satış fiyatı üzerinden %4,5 oranında,

d) III. Grup kaynak tuzlarından %1 oranında, bu grubun diğer madenlerinden %5 oranında,

e) IV. Grup madenlerden; altın, gümüş, platin, bakır, kurşun, çinko, krom, alüminyum ve uranyum oksit madenlerinden ekli (3) sayılı tabloda belirtilen oranlarda, uranyum oksit dışındaki radyoaktif mineraller ve diğer radyoaktif maddelerden %8 oranında, diğerlerinden ise %3 oranında,

f) V. Grup madenlerden %4 oranında, alınır.

Madenin hiç faaliyeti olmasa dahi eğer işletme izni var ise her yıl en az ruhsat bedeli kadar devlet hakkı alınır. Ancak, kaynak tuzları, lületaşı ve oltutaşı için düzenlenen ruhsatlardan alınacak Devlet hakkında bu şart aranmaz.

3. İndirim ve teşviklere ilişkin düzenlemeler

IV. Grup (c) bendi madenlerin yurt içinde entegre tesislerde kullanılarak metal hale getirilmesi halinde ödenmesi gereken Devlet hakkının % 75'i alınmaz. Yeraltı işletme yöntemi ile üretim yapılması durumunda ödenmesi gereken Devlet hakkının % 50'si alınmaz. Ayrıca yeraltı işletme yöntemi ile üretim yapılması durumunda ödenmesi gereken Devlet hakkının % 50'si alınmaz.

Altın, gümüş ve platin madenleri bu madde ile getirilen herhangi bir özel indirimden istifade edemez. Altın, gümüş ve platin dışındaki diğer madenler ise bu madde kapsamında belirtilen özel indirimlerin sadece birinden istifade edebilirler. Bu madde kapsamında belirtilen özel indirimlerden istifade edenler, bu Kanununun 9 uncu maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen teşviklerden yararlanamaz.

Kanunun 9'ncü madde ikinci fıkrasında ise ürettiği madeni yurt içinde ve kendi tesisinde işleyip ek katma değer sağlayanlardan, bu tesislerde üretimde değerlendirilen maden miktarı için Devlet hakkının % 50'si ve IV. Grup (c) bendi madenlerden altın, gümüş ve platin için ise Devlet hakkının % 40'ının alınmayacağı belirtilmiştir.

Maden ocaklarının Devlet ormanlarına rastlaması ve Tarım ve Orman Bakanlığınca verilen izin beş hektarı geçmemesi hâlinde, bu alandan ağaçlandırma bedeli dışında başkaca bir bedel alınmaz. Sahanın rehabilite edilerek teslim edilmesinden sonra, talep edilmesi hâlinde teslim edilen saha kadar aynı şartlarda izin verilir.

Görüldüğü üzere Kanunun 14'ncü maddesinde yer alan indirimler yeminli mali müşavirler tarafından tasdik sırasında dikkate alınarak irdelenmesi gereken bir husustur.

4. Yeminli mali müşavir tasdikine ilişkin düzenlemeler

Kanunun 14'ncü maddesinin 13 ncü fıkrasında yeminli mali müşavirlerin tasdikine ilişkin düzenleme yapılmıştır. Söz konusu fıkra aşağıdaki gibidir;

" Genel Müdürlük, Devlet hakkının, bu Kanun hükümlerine uygun ve doğru bir şekilde hesap ve beyan edilmesine ilişkin tüm hususları, ruhsat sahasının büyüklüğü, maden grubu veya türü, işletme cirosu veya işletmenin kamuya ait olup olmaması hususlarını dikkate alarak, 3568 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde yeminli mali müşavirlerin tasdikine tabi tutabilir. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait olmayıp, bu maddenin altıncı veya yedinci fıkrası kapsamında belirtilen özel indirimlerden veya 9 uncu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen teşviklerden yararlanan ruhsatlar ile ruhsat sahiplerinin kendi çimento üretim tesisinin hammadde ihtiyacını tedarik ettiği ruhsatların, altın, gümüş ve/veya platin işletme izni olan ruhsatların ve ilgili mali mevzuat kapsamında yeminli mali müşavir tasdikine tabi olan ruhsat sahiplerinin ruhsatlarının Devlet hakkı beyan formunun yeminli mali müşavirlerin tasdiki ve ruhsat sahibinin imzası ile verilmesi zorunludur. Bu zorunluluğa uymayan Devlet hakkı beyanları verilmemiş sayılır. Yeminli mali müşavirler yaptıkları tasdik doğru olmaması halinde, tasdik kapsamı ile sınırlı olmak üzere, kaybına uğratılan Devlet hakkından ve kesilecek cezalardan ruhsat sahibi ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar. Yeminli mali müşavirlerin tasdik raporlarına ilişkin usul ve esaslar Hazine ve Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak yönetmelikle belirlenir.

Yukarıda belirtilen fıkra hükmüne göre bir taraftan Maden İşleri Genel Müdürlüğü Devlet hakkının doğru ve uygun bir şekilde hesap ve beyanının yeminli mali müşavirlerce tasdik edilmesi bakımından ruhsat sahasının büyüklüğü, maden grubu veya türü, işletme cirosu veya işletmenin kamuya ait olup olmaması yönünden yetkili kılınmış ve bu yönde bir elastikiyet getirilmiş iken Kamu kurum ve kuruluşlarına ait olmayıp,

•14 ncü maddenin altıncı veya yedinci fıkrada belirtilen özel indirimlerden veya 9 uncu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen teşviklerden yararlanan ruhsatlar ile

•Ruhsat sahiplerinin kendi çimento üretim tesisinin hammadde ihtiyacını tedarik ettiği ruhsatların,

•Altın, gümüş ve/veya platin işletme izni olan ruhsatları

Bakımından yeminli mali müşavirlerin tasdiki zorunlu kılınmış bulunmaktadır.

TASDİK SIRASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Kanunun 14 ncü maddesinin tasdik ile ilgili 13 ncü fıkrasında Devlet hakkının hesaplanmasının ve beyanının doğruluğu ve uygunluğunun yeminli mali müşavirlerce tasdik edileceği ifade edilmekle birlikte tasdik usul ve esaslarının Hazine ve Maliye Bakanlığının görüşleri de alınarak bir yönetmelikle belirleneceği ifade edilmiş bulunmaktadır. Henüz bu yönetmelik hazırlanmadığından ne şekilde tasdik yapılacağı ve denetim sonucunda rapor düzenlenip düzenlenmeyeceği belirsiz bulunmaktadır. Bununla birlikte bir rapor düzenlenmesi gerekmektedir.

Tasdik denetimi sırasında öncelikle;

•Maden ruhsatında yer alan bilgilerin incelenmesi gerekmektedir.

• Maden Dairesinin internet sitesinde yer alan ilgili maden işletmesi ile ilgili bilgiler araştırılmalıdır. Sitede yer alan Sevk irsaliyelerinin dökümü tespit edilerek bunların denetimi yapılmalıdır.

• Üretilen mamul madenin miktarı tespit edilmeli ve satışa konu edilip edilmediği araştırılarak satış faturaları ile sevk irsaliyeleri karşılaştırılmalıdır. Nakliye fişleri kontrol edilmelidir. Bunun için de işletmenin maliyet muhasebesinden yararlanmak gerekecektir.

•Uygulanan indirim ve teşviklerin doğruluğunun araştırılması gerekir.

•Kayıtlarda ve faaliyet raporunda yer alan miktarların tespit edilerek beyan ile uygunluğunun tespiti gerekir.

•Ocak başı satış fiyatının kayıt ve belgelerde yer alan fiyatlarla uyumlu olduğunun ve Genel Müdürlükçe ilan edilen fiyattan düşük olup olmadığının araştırılarak doğruluğunun tespiti gerekir.

•Kanunda 4 grup halinde tespit edilen devlet hakkı oranları ile ilgili olarak, maden işletmesinin dahil olduğu gruba ilişkin oran ile matraha uygulanmış oranın uyumlu olup olmadığını araştırılmalı ve doğruluğu tespit edilmelidir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yeminli mali müşavirlerin Maden Kanununun 14 ncü maddesi uyarınca maden ruhsatı sahiplerince ödenen Devlet hakkının doğru ve mevzuata uygun

olarak beyan edilip edilmediği hususunun tasdik yetkisini kullanması ile ilgili Platformda yapılan değerlendirme sonucunda aşağıdaki hususlar tespit edilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

1.Madde hükümünde yeminli mali müşavirlerce yapılacak tasdike ilişkin usul ve esasların bir yönetmelik ile belirleneceği hüküm altına alınmasına rağmen bugüne kadar söz konusu yönetmelik çıkarılmamıştır.

Yönetmeliğin biran önce karılarak tasdike ilişkin usul ve esasların belirlenmesi gerekmekte olup, usul ve esaslar belirlenirken yeminli Mali Müşavir Odalarının ve Türmob'un da görüşlerinin alınması zorunlu görülmektedir.

2.Yeminli mali müşavirlerce yapılacak denetimin sonucunda sadece bir bilgi formu düzenlenmesi ve formun tasdiki şeklinde konunun değerlendirilmemesi, aksine tasdik denetimi kapsamında zel Amaçlı Rapor düzenlenmesi gerektiği yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Zira Devlet hakkı beyanının doğru ve mevzuata uygunluğunun denetim ve tespiti basit bir araştırma olmadığı gibi maddede belirtildiği gibi sorumluluğu da geniş boyutta bulunmaktadır.

3.Maden sektöründe için icabı gereği üretim miktarının tam ve doğru olarak tespitinin zorluğu açık olmakla birlikte işletmenin kuvvetli maliyet muhasebesi sisteminin olması gerekliliği yanında maden ocaklarında bulunması zorunlu "teknik nezaretçi"lerin tespit ettiği günlük üretim miktarlarının esas alınmasında yarar görülmektedir.

4.Devlet hakkının tespit ve hesaplanması işleminin yapıldığı işletmelerin tam tasdike tabi işletmeler kapsamında ele alınmasında denetimin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi yönünden yarar görülmektedir.

5.Maden Kanununa göre yapılan devlet hakkının hesaplanması ve beyanına yönelik tasdike ilişkin ücret tarifesinde bir belirleme yapılmamış olup. Tarifede bu denetime ilişkin ücret miktarının da için mahiyeti ve önemi dikkate alınarak ayrıca belirlenmesi gerekmektedir.